

MILENIJUM

1

Stig Lašon
**MUŠKARCI KOJI
MRZE ŽENE**

EVROPSKI BESTSELER # 1

PROLOG

petak, 1. novembar

Isto se dešavalo svake godine. Sada je primalac cveta punio osamdeset dve godine i, kad je pošiljka stigla, otvorio ju je i skinuo ukrasni papir. Potom je podigao slušalicu i okrenuo broj bivšeg policijskog inspektora koji se po penzionisanju nastanio kraj jezera Siljan. Njih dvojica ne samo da su bili istih godina već su bili i rođeni istog dana. To je, s obzirom na okolnosti, bilo gotovo ironično. Inspektor je znao da će razgovor uslediti nakon isporuke pošte u jedanaest sati pre podne. Pio je kafu i čekao. Ove godine telefon je zazvonio već u pola jedanaest. Inspektor je podigao slušalicu i, ne predstavivši se, rekao *Zdravo*.

„Stigao je.“

„Koji je ove godine?“

„Nije mi poznat. Raspitaću se koji je cvet u pitanju – bele je boje.“

„Pretpostavljam da nema nikakve poruke?“

„Ne, nema ničeg sem cveta. Ram je isti kao prošle godine – jedan od onih jednostavnih, jeftinih.“

„Poštanski žig?“

„Stokholm.“

„Rukopis?“

„Isti kao i uvek – velika štampana slova. Jednaka i uredna.“

Tema je time bila iscrpljena, i sagovornici su, svaki sa svoje strane žice, utihnuli na nekoliko minuta. Penzionisani inspektor se zavalio u trpezarijsku stolicu i povukao dim iz lule. Znao je da se od njega više ne očekuje nikakvo pronicljivo ili oštroumno pitanje koje bi temu osvetlilo iz drugog ugla. To vreme je odavno prošlo, i razgovor između dva vremesna čoveka bio je više neka vrsta rituala u ime misterije čije razrešenje nikog drugog na svetu nije ni najmanje zanimalo.

Latinski naziv bio je *Leptospermum (Myrtaceae) rubinette*. U pitanju je bila skromna grmolika biljka, visine nekih dvanaest centimetara, s listovima koji su podsećali na vres i petolatičnim cvetom prečnika dva centimetra.

Biljka je poticala iz šikare i brdovitih oblasti Australije, gde je rasla u gustim žbunovima. U Australiji su je zvali *Desert Snow*. Kasnije će stručnjak iz jedne botaničke bašte u Upsali utvrditi da je u pitanju neobična biljka, koja se u Švedskoj retko gde nalazila. Botaničar je u izveštaju naveo da je biljka u srodstvu s australijskim čajnim drvetom, i da se često meša sa svojim znatno rasprostranjenijim rođakom *Leptospermum scoparium*, kog je u izobilju bilo na Novom Zelandu. Razlika je, po rečima eksperta, bila u tome što *RubINETTE* pri vrhu latica ima nekoliko mikroskopskih crvenkastih tačkica koje cvetu daju bledoružičastu nijansu.

RubINETTE je, sve u svemu, bio zbunjujuće skroman cvet. Nije posedovao nikakvu tržišnu vrednost. Nije se koristio ni u kakve poznate medicinske svrhe, niti je imao halucinogena dejstva. Nije bio jestiv, bio je neupotrebljiv kao začim i nije se koristio za proizvodnju boje. Cvet je, međutim, bio od izvesnog značaja za australijske urođeničke Aboridžine, koji su oblast i floru Ajers Roka tradicionalno smatrali svetim. Jedina svrha cveta je nazigled bila ta da okolinu krasim svojim ćudljivom lepotom.

Botaničar iz Upsale je u izveštaju konstatovao da se *Desert Snow* čak i u Australiji mogao naći jako teško, a da je u Švedskoj predstavljao pravu retkost. Sam botaničar nikad ranije nije video nijedan primerak, ali je, raspitavši se među kolegama, saznao da je bilo pokušaja da se biljka uzgaja u jednom parku u Geteborgu, i da je moguće da je ima po privatnim staklenim baštama ljubitelja cveća i botaničara amatera. U Švedskoj ju je teško uzgajati zato što zahteva blagu i suhu klimu, i zato što tokom zimskih meseci mora da se čuva u kući. Krečnjačka podloga joj ne prija i neophodno ju je zalivati odozdo, direktno iz korena. Zahteva umešnost.

To što je biljka u Švedskoj bila retka teoretski je trebalo da olakša otkrivanje ishodišta upravo ovog cveta, ali u praksi je takav zadatak bio nemoguć. Nisu postojali nikakvi registri niti licence koji bi se mogli pregledati. Niko nije mogao da kaže koliko privatnih uzgajivača uopšte i pokušava da održi tako zahtevan cvet – u pitanju je moglo biti tek nekoliko ljubitelja cveća, ali isto tako i stotine njih kojima su semenje ili same biljke bili dostupni. I seme i biljke mogli su se naručiti poštom od drugog uzgajivača ili iz neke botaničke bašte bilo gde u Evropi. Mogli su da budu

i doneti s nekog putovanja za Australiju. Otkrivanje upravo ovakvih uzgajivača među milionima Šveđana koji imaju malene staklene bašte ili pokojnu saksiju u prozoru dnevne sobe bio je, drugim rečima, beznađežan zadatak.

Ovaj cvet bio je samo jedan u nizu zagonetnih cvetova koji su u ojačanoj koverti stizali svakog 1. novembra. Svake godine je u pitanju bio drugačiji, ali uvek lep i donekle redak cvet. Kao i obično, bio je presovan i pažljivo položen između akvarel papira i stakla pričvršćenog jednostavnim ramom formata 29 x 16 centimetara.

Misterija sa cvećem nikada nije dospela u medije ili u javnost, i bila je poznata samo ograničenom broju ljudi. Tri decenije ranije, ove redovne cvetne pošiljke bile su predmet analiza Državne kriminalističke laboratorije, stručnjaka za otiske prstiju, grafologa, policijskih inspektora i jednog broja rođaka i prijatelja primaoca paketa. Danas su aktere drame činile samo tri osobe: vremešni slavljenik, penzionisani policijski inspektor i, naravno, nepoznato lice koje je poklone slalo. Kako su prva dvojica bila u toliko podmaklim godinama da je došlo vreme kad se moglo očekivati ono neizbežno, krug zainteresovanih osoba je uskoro mogao da bude još i uži.

Penzionisani policajac bio je iskusni veteran. Nikada neće zaboraviti svoju prvu intervenciju, kad je uhapsio jednog nasilnog i teško alkoholisanog operatera mašina pre nego što je ovaj i sebe i druge zavio u crno. Tokom karijere inspektor je u zatvor strpao lopove, nasilnike, prevarante, kradljivce automobila i pijane vozače. Susreo se s provalnicima, pljačkašima, dilerima, silovateljima i bar jednim manje-više ludim teroristom. Učestvovao je u devet istraga ubistava s predumišljajem i iz nehata. U pet od devet slučajeva ubice su same zvale policiju i, duboko se kajuci, priznavale da su ubile suprugu ili brata ili nekog drugog člana porodice. Tri puta je policija tragala za ubicom – dva slučaja su rešena u roku od nekoliko dana, a jedan, uz pomoć Centralnog odeljenja za organizovani kriminal, nakon dve godine.

Deveti slučaj bio je rešen s policijske tačke gledišta, što će reći da su istražitelji znali ko je ubica, ali dokazni materijal bio je toliko oskudan da je tužilac odlučio da slučaj stavi na led. Na inspektorovo zaprepašćenje,

slučaj je s vremenom odbačen. Sve u svemu, inspektor je za sobom imao impresivnu karijeru i mogao je da bude zadovoljan onime što je postigao.

Daleko od toga da je to i bio.

Slučaj presovanog cveća bio mu je trn u oku – jedini preostali nerešeni slučaj, kome je posvetio daleko najviše vremena.

Situacija je bila dvojako besmislena pošto on, ni nakon više hiljada sati rada na slučaju, i u okviru službe i van nje, nije mogao tvrditi čak ni to da je zločin uopšte i počinjen.

Oba čoveka znala su da osoba koja uramljuje cveće koristi rukavice, te da ni na ramu ni na staklu neće biti otisaka. Bili su svesni toga da pošiljaoca neće moći otkriti. Znali su da takav ram može da se kupi u fotografskim radnjama i knjižarama širom sveta. Jednostavno – nije bilo nikakvih tragova koje bi mogli da prate. Uz to su i poštanski žigovi često bili različiti; paket je najčešće stizao iz Stokholma, ali tri puta je bio poslat i iz Londona, dva puta iz Pariza, dvaput iz Kopenhagena, po jedanput iz Madrida i Bona, a jednom, što je bilo najzagonetnije, iz Pensakole u Sjedinjenim Američkim Državama. Dok su mu svi ostali gradovi bili poznati, Pensakolu je inspektor morao da potraži u atlasu.

Nakon što su sagovornici završili razgovor, osamdesetdvogodišnji slavljenik dugo je sedeo zagledan u lep ali bezizražajan australijski cvet, njemu dotad još nepoznatog imena. Naposletku je podigao glavu i pogledao zid iznad pisaćeg stola. Na njemu su visila četrdeset i tri uramljena presovana cveta, raspoređena u četiri reda od po deset ramova; u petom, tek započetom, bila su četiri cveta. Iz gornjeg reda nedostajao je jedan cvet – mesto broj devet bilo je prazno. *Desert Snow* će biti slika broj četrdeset četiri.

Prvi put se, međutim, dogodilo nešto što je bilo drugačije u odnosu na sve prethodne godine. Sasvim iznenada i bez upozorenja, starac je zaplakao. I sam je bio zatečen ovom iznenadnom navalom osećanja nakon gotovo četrdeset godina.

DEO PRVI

OKIDAČ

od 20. decembra do 3. januara

**18 procenata žena u Švedskoj bilo je
izloženo pretnjama od strane muškaraca**

POGLAVLJE PRVO

petak, 20. decembar

Nije bilo nikakve sumnje da je suđenje okončano, i sve što se imalo reći već je bilo rečeno. Nijednog sekunda nije ni posumnjao u to da će ga proglasiti krivim. Pisana presuda doneta je u petak u deset sati ujutru; sad je preostalo samo to da izveštači, koji su čekali u hodniku ispred sudnice, sumiraju sve za kraj.

Mikael Blumkvist ih je video kraj otvorenih vrata i zastao na koji sekund. Nije želeo da razgovara o presudi koju je upravo dobio, ali pitanja su bila neizbežna. I sam je znao da se moraju postaviti i da se na njih mora odgovoriti. *Znači tako izgleda biti prestupnik*, pomisli. *Biti na pogrešnoj strani*. Bilo mu je neprijatno, ispravio se i pokušao se prisiliti da se osmehne. Zauzvrat, izveštači su mu se nasmešili i, prijateljski nastrojeni, skoro posramljeni, klimnuli glavama.

„Da vidimo... listovi *Aftonbladet*, *Ekspresen*, *TT*, komercijalna švedska televizija *TV4*, a odakle ste vi... tako znači, iz lista *Dagens industri*. Mora da sam postao poznat“, zaključio je Mikael Blumkvist.

„Daj nam neki komentar, Kale Blumkviste“, reče novinar iz jednog od večernjih listova.

Mikael Blumkvist, čije je puno ime sasvim slučajno bilo Karl Mikael Blumkvist, uzdržao se da ne zakoluta očima, kao i uvek kad bi čuo ovaj nadimak. Mikael Blumkvist je jednom, pre dvadeset godina, kad mu je bilo dvadeset tri i kad je prvi put počeo da preko leta radi kao novinar na zameni, bez sopstvene zasluge sasvim slučajno uspeo otkriti bandu pljačkaša banaka koja je tokom dve godine izvršila pet provala za koje su svi čuli. Nije bilo nikakve sumnje da se u svim tim slučajevima radilo o istoj bandi. Specijalnost im je bila da se odvezu do manjih mesta i da vojničkom preciznošću u istom danu opljačkaju jednu ili dve banke. Nosili su gumene maske s likovima Volta Diznija, te ih je policija, prema ne tako jasnoj logici, nazvala Bandom Paje Patka. Novine su ih pak prekrstile u Braću Buldoga, što je zvučalo malo ozbiljnije, ako se uzme u obzir to da su u dva

navrata nemilosrdno i očigledno bez obaziranja na ljudsku sreću i nesreću ispalili metke upozorenja i pretili prolaznicima ili onima koji su bili previše znatiželjni.

Šesti put su, usred leta, provalili u jednu banku u oblasti Esterjetland. Izveštač lokalnog radija slučajno se zadesio u banci u trenutku pljačke i odreagovao u skladu s pravilima službe. Čim su pljačkaši izašli iz banke, otišao je do telefonskog automata i direktno se javio u program da saopšti vest.

Mikael Blumkvist je provodio nekoliko dana s poznanicom u vikendici njenih roditelja u Katrineholmu. Nije mogao da kaže zbog čega je povezao čitavu stvar, čak ni kad ga je policija pitala, ali u trenutku dok je slušao vesti, pomislio je na grupu od četiri mladića u jednoj vikendici na samo nekoliko stotina metara odatle. Video ih je kako u dvorištu igraju badminton nekoliko dana ranije, kad su on i njegova prijateljica tuda prolazili dok su išli da kupe sladoled.

Sve što je video bila su četiri plavokosa mladića u dobroj fizičkoj kondiciji, u šortsevima, gola do pojasa. Bilo je očigledno da su bilderi i nešto ga je nateralo da ih ponovo pogleda dok su igrali badminton – možda zbog toga što su meč igrali pod svom vrelinom sunca, igrali sa žarom koji mu je izgledao kao kakva divlje usredsređena energija. Njihova igra nije izgledala kao rasonoda, i upravo je to nateralo Mikaela da ih primeti.

Nije bilo nikakvog racionalnog razloga da posumnja da su pljačkaši banaka, ali ipak se prošetao, seo na brdo s kog je mogao videti vikendicu, te zaključio da u vikendici u tom trenutku očigledno nema nikog. Nakon otprilike četrdeset minuta, ekipa momaka je stigla i parkirala „volvo“ u dvorištu. Izgledalo je kao da im se žuri i svaki je za sobom vukao svoju sportsku torbu, što samo po sebi nije moralo da znači ništa drugo do toga da su jednostavno bili negde na kupanju. Ali jedan od njih se vratio do automobila, iz njega izvukao neki predmet koji je brzo prekrrio sportskom jaknom, a Mikael je i s relativno udaljenog mesta na kom se nalazio mogao konstatovati da se radi o dobrom starom hekleru, upravo onakvom od kakvog se ni sam nije odvajao tokom jednogodišnjeg služenja vojnog roka. Potom je pozvao policiju i ispričao šta je video. Bio je to početak intenzivne trodnevne zasede, koju su pratili mediji s Mikaelom u prvom planu; za to

mu je jedan večernji list isplatio bogat honorar. Policija je napravila štab u jednoj prikolici na posedu do vikendice u kojoj je odseo Mikael.

Sučaj Braće Bulldog pružio je Mikaelu upravo onakav status zvezde kakav mu je i bio potreban kao mladome novinaru u branši. Mana slave bila je ta što jedan drugi večernji list nije mogao da se suzdrži od davanja naslova *Kale Blumkvist rešio slučaj*. Jedna starija kolumnistkinja napisala je ovaj šaljivi tekst, u kom se više puta pozvala na lik dečaka-detektiva Kalea iz knjiga Astrid Lindgren. Povrh svega, novine su objavile zrnastu sliku na kojoj Mikael, poluotvorenih usta i podignutog kažiprsta, izgleda kao da uniformisanom policajcu daje nekakve instrukcije. U stvari, pokazivao mu je kuda se ide do poljskog klozeta iza vikendice.

Nije bilo važno to što Mikael Blumkvist u celom svom životu nije upotrebio ime Karl, niti to što nijedan napisani tekst nije potpisao imenom Karl Blumkvist. Od tog trenutka je, na sopstveni očaj, među kolegama novinarima postao poznat kao *Kale Blumkvist*, što je bio podsmešljiv epitet, ne neprijateljski, ali nikad ni sasvim prijateljski. Svaka čast Astrid Lindgren, voleo je njene knjige, ali nadimak je prezirao. Bilo mu je potrebno mnogo godina i daleko ozbiljniji novinarski rad pre nego što je ovaj epitet počeo da bleđi, a još uvek bi poskočio svaki put kad bi neko u njegovoj blizini upotrebio to ime.

I tako, smireno se nasmešio i pogledao novinara iz večernjeg lista u oči.

„Ma daj, izmisli nešto. Ionako u tekstovima uvek pustiš mašti na volju.“

Njegov ton nije bio neprijatan. Svi su se oni manje-više poznavali, a Mikaelovi najgrđi kritičari odlučili su da ne prisustvuju konferenciji. S jednom od njih radio je ranije, a s jednom drugom, sa Onom s *TV4*, skoro da je uspeo da se smuva na jednoj zabavi pre nekoliko godina.

„Dobro su vas tamo opaučili po ušima“, rekao je novinar iz lista *Dagens industri*, koji je očigledno poslao momka na zameni.

„Tako mu je to“, priznao je Mikael. Jedva da je i mogao tvrditi ista drugo.

„Kako ste?“

Uprkos ozbiljnosti, ni Mikael ni stariji novinari nisu mogli odoljeti a da se ne nasmeše zbog ovog pitanja. Mikael je razmenio pogled sa Onom s *TV4*.

Kako ste? – pitanje za koje Ozbiljni Novinari svih vremena smatraju da je jedino koje Tupavi Sportski Novinari uspevaju da postave Zadihanom Sportisti koji je prvi stigao na cilj trke. A onda se ponovo uozbiljio.

„Mogu, naravno, samo da žalim zbog toga što sud nije došao do drugačijeg zaključka“, odgovorio je pomalo formalno.

„Tri meseca zatvora i sto pedeset hiljada kruna na ime odštete. To je strogo“, rekla je Ona s *TV4*.

„Preživću.“

„Hoćeš li od Veneštrema tražiti izvinjenje? Pomiriti se s njim?“

„Ne, mislim da je to malo verovatno. Moje poimanje morala u vezi s poslovanjem gospodina Veneštrema nije se skoro nimalo promenilo.“

„Znači, i dalje tvrdite da je prevarant?“, hitro je upitao onaj iz *Dagens industrija*.

Iza onog što bi bio odgovor na ovo pitanje nazirao se novinski naslov koji je Mikaelu mogao naškoditi, i da izveštač nije signalizirao opasnost time što mu je previše žurno poturio mikrofon, Mikael se mogao okliznuti na ovu koru od banane. Pre nego što je odgovorio, razmislio je nekoliko sekundi.

Sud je upravo ustanovio da je Mikael Blumkvist uvredio čast biznismena Hansa-Erika Veneštrema. Optužili su ga za klevetu. Suđenje se okončalo i nije planirao da uloži žalbu. Ali, šta bi se dogodilo da iz nepažnje ponovi tvrdnje već na samom stepeništu suda? Mikael je odlučio da ne odgovori na pitanje.

„Smatrao sam da imam dobre razloge za objavljivanje podataka kojima sam raspolagao. Sud je imao drugačije mišljenje, a ja moram, naravno, prihvatiti činjenicu da je sudski proces tekao u tom smeru. U redakciji ćemo detaljno razgovarati o ovoj presudi pre nego što odlučimo šta ćemo učiniti. Nemam više šta da dodam.“

„Ali zaboravio si na to da novinar mora umeti da potkrepi svoje navode“, rekla je pomalo ostrim glasom Ona s *TV4*. Ovu tvrdnju jedva da je mogao poreći. Bili su dobri prijatelji. Imala je ravnodušan izraz na licu, ali Mikael je pomislio kako u njenim očima može da razazna trunku očajničkog distanciranja.

Mikael Blumkvist je ostao da odgovara na pitanja još nekoliko krajnje mučnih minuta. Neizgovoreno pitanje koje je ostalo da lebdi u vazduhu, a

koje niko od izveštača nije mogao da se nakani da postavi, možda zbog toga što je bilo tako posramljujuće nejasno, bilo je kako to da je Mikael mogao napisati tekst koji je u tolikoj meri nepotkrepljen dokazima. Svi okupljeni izveštači, svi sem zamene koju je poslao list *Dagens industri*, bili su veterani s dugogodišnjim iskustvom. Za njih je odgovor na ovo pitanje bio van granica pojmljivosti.

Ona s *TV4* mu je ispred većnice postavljala pitanja zasebno, pred kamerom. Bila je prijateljski nastrojena mnogo više nego što je zaslužio i dao je sasvim dovoljno komentara kako bi svi novinari, koji su i dalje stajali oko njih, bili zadovoljni. Priča će biti objavljena s bombastičnim naslovima, to je bilo neizbežno, ali naterao je sebe da se priseti kako ovo u stvari i nije bio najveći medijski događaj. Izveštači su dobili šta su tražili i uputili su se nazad ka svojim redakcijama.

Nameravao je da se prošetia, ali već se smrzao posle intervjua – decembarski dan bio je vetrovit. I upravo dok je stajao sam na stepeništu većnice, podigao je pogled i video kako Vilijem Borj izlazi iz automobila u kom je sedeo za vreme intervjua. Pogledi su im se susreli, a onda se Vilijem Borj nasmešio.

„Vredelo je doći makar zbog toga da te vidim kako u ruci držiš taj papir.“

Mikael nije odgovorio. Vilijem Borj i Mikael Blumkvist poznavali su se petnaest godina. Jedanput su, kao ekonomski novinari na praksi, zajedno radili u jednom jutarnjem listu. Možda zbog toga što među njima nije bilo nikakve hemije, tad je i nastalo doživotno neprijateljstvo. Borj je u Mikaelovim očima bio izuzetno loš izveštač i naporna, sitničava, osvetoljubiva osoba koja maltretira okolinu glupim šalama i govori pogrde na račun starijih, a time i iskusnijih izveštača. Činilo se da mu se naročito ne dopadaju starije žene izveštači. Nakon prve svađe s njim, usledilo je dalje prepucavanje, koje je dovelo do toga da rasprave postanu lične.

Tokom godina, Mikael i Vilijem Borj su jedan na drugog naletali u jednakim vremenskim razmacima, ali tek su krajem devedesetih postali pravi neprijatelji. Mikael je napisao knjigu o ekonomskom novinarstvu, obilato navodeći delove čitave gomile glupih članaka koje je potpisao Borj. Po

Mikaelovom mišljenju, Borj je bio neko ko se pravi pametan, ko se ne razume u većinu stvari o kojima izveštava, a piše pohvalne članke za internet-kompanije koje odmah potom skliznu u propast. Borj nije bio oduševljen Mikaelovom analizom, i pri jednom slučajnom susretu u nekoj kafani u južnom delu Stokholma skoro da su se i potukli. U istom trenutku Borj je napustio novinarstvo, te je sad, za znatno veću platu, bio zadužen za informisanje u preduzeću koje je, povrh svega toga, ulazilo u interesnu sferu industrijalca Hansa-Erika Veneštrema.

Dugo su se gledali pre nego što se Mikael okrenuo i pošao. I ličilo je na Borja da dođe do većnice samo da bi mu se grohotom nasmejao.

U trenutku kad je Mikael krenuo, autobus broj četrdeset zaustavio se na stanici, i Mikael je uskočio u njega – ponajviše da bi se izgubio odatle. Izašao je kod hostela „Frithemsplan“ i, još uvek s presudom u ruci, nedoljučno ostao da stoji na stanici. Na kraju je odlučio da pređe preko puta, do kafea „Ana“, kraj ulaza u podzemnu garažu policijske stanice.

Nepun minut nakon što je naručio kafu s mlekom i sendvič, na radiju su počele podnevne vesti. Priča o njemu završila je na trećem mestu, nakon one o bombašu samoubici u Jerusalmu i vesti da je Vlada imenovala komisiju za ispitivanje, kako se tvrdilo, nastanka novog kartela unutar građevinske industrije.

Novinar Mikael Blumkvist iz lista *Milenijum* osuđen je u petak ujutru na zatvorsku kaznu od tri meseca zbog grube klevete industrijalca Hansa-Erika Veneštrema. Blumkvist je ranije ove godine, u jednom zapaženom članku o takozvanoj aferi Minos, tvrdio da je Veneštrema za trgovinu oružjem upotrebio državna sredstva namenjena za industrijska ulaganja u Poljskoj. Mikaelu Blumkvistu je, takođe, dosuđeno da plati sto pedeset hiljada kruna na ime odštete. U jednom komentaru, Veneštremaov advokat Bertil Kamner primećuje da je njegov klijent zadovoljan presudom. Ovo je izuzetno grub slučaj klevete, kaže on.

Presuda je stala na dvadeset šest strana. U njoj su navedeni razlozi zbog kojih je Mikael okrivljen po petnaest tačaka za grubo klevetanje biznismena Hansa-Erika Veneštrema. Mikael je zaključio da mu je za svaku od ovih

tačaka optužnice dosuđena novčana kazna od po deset hiljada kuna i zatvorska kazna od po šest dana. Ne uključujući troškove suđenja i honorar njegovog advokata. Nije imao snage čak ni da počne da razmišlja koliko će ceh na kraju ispasti, no takođe je zaključio da je moglo biti i gore. Sud je odlučio da ga oslobodi optužbi po sedam tačaka.

Dok je čitao zaključke presude, osetio je kako ga sve jače i gore muči želudac. Iznenadio se. Još na samom početku suđenja znao je da ga samo nekim čudom neće osuditi. Ni tad nije bilo nikakve sumnje u to, te se pomirio s takvom pomisli. Naime, ta dva dana suđenja odsedeo je prilično bezbrižno, pa je i jedanaest dana, ne osećajući ništa posebno, čekao da sud dovrši i formuliše tekst koji je sad držao u ruci. Tek sad, po završetku procesa, ophrvao ga je nespokoj.

Zalogaj koji je uzeo ostao mu je u ustima. Bilo mu je teško da guta i odgurnuo je sendvič u stranu.

Ovo je bio prvi put da je Mikael Blumkvist osuđen za neki prekršaj. Prvi put su na njega uopšte i posumnjali ili ga za nešto optužili. A, ipak, presuda je bila prava bagatela. Lakši prestup. Uprkos svemu, nije se radilo o oružanoj pljački, ubistvu ili silovanju. S ekonomske strane, presuda se mogla osetiti. *Milenijum* nije zauzimao istaknuto mesto u svetu medija i nije imao neograničene prihode; bio je na margini, no ova presuda za njega nije bila ni katastrofa. Problem je bio taj što je Mikael bio vlasnik jednog dela *Milenijuma*, a istovremeno, kakvog li idiotizma, i pisao za list i bio odgovoran za njegovo objavljivanje. Mikael je nameravao da iz sopstvenog džepa plati odštetu od sto pedeset hiljada kuna, što će umnogome razoriti njegovu ušteđevinu. List će nadoknaditi troškove suđenja. Uz pametno raspolaganje sredstvima to će se nekako srediti.

Razmišljao je o mogućnosti da proda stan, što bi zbolelo. Krajem veselih osamdesetih, dok je jedno vreme čak imao stalan posao i relativno dobre prihode, gledao je da se za stalno i nastani. Javljao se na oglase za stanove i većinu ih odbio, sve dok nije natrčao na jedan stan od šezdeset pet kvadrata, u potkrovlju, na samom početku Ulice Belmanzgatan. Prethodni vlasnik počeo je da potkrovlje uređuje za stanovanje, ali iznenađeno je dobio posao u nekoj internet-kompaniji u inostranstvu i Mikael je ovaj objekat u renoviranju mogao kupiti za male pare.

Mikael je odbio skice arhitekta za enterijer i sam završio posao. Novac je dao na sređivanje kupatila i kuhinje, a za ostalo ga nije bilo briga. Umesto da postavi parket i da podigne zidove koji bi stan pretvorili u dvosoban, ošmirglao je tavanske grede, naneo kreč direktno na neobrađene zidove, a najgore nedostatke sakrio parom akvarela Emanuela Bernstouna. Rezultat je bio stan bez zidova, s odeljkom za spavanje iza plakara s knjigama i s trpezarijom i dnevnom sobom odmah pored čajne kuhinje. Stan je imao dva krovna prozora i na kraćem zidu jedan prozor s pogledom na zaliv Ridarfjorden i stari deo Stokholma. Imao je pogled na vodu kod okretnice Slusen i na gradsku većnicu. Kako stvari stoje, ovakav stan danas sebi ne bi mogao da priušti i bio je rad da ga zadrži.

Ali rizik da će možda izgubiti stan nije bio ništa spram toga što je u profesionalnom smislu žestoko dobio po nosu, a takvu štetu će dugo morati da popravlja. Ako se uopšte i dala popraviti.

Radilo se o poverenju. Kako se dalo predvideti, mnogi urednici će u doglednoj budućnosti oklevati da objave priče s njegovim potpisom. U branši je i dalje imao dovoljno prijatelja koji će prihvatiti to što je pao kao žrtva nesrećnih okolnosti, ali više nije sebi smeo priuštiti ni najmanju omašku.

Ipak, najviše je peklo poniženje.

Imao je sve adute u rukama, ali i pored toga je izgubio od jednog polu-gangstera u „Armanijevom“ odelu. Od mešetarskog džukca. Od japija s poznatim advokatom, koji se cerio tokom celog suđenja.

Kako je, do đavola, moglo da pođe toliko po zlu?

Afera Veneštre počela je, po svemu sudeći, godinu i po dana ranije, na jednoj žutoj jahti tipa „melar-30“, jedne ivanjdanske večeri. Čitav ovaj splet okolnosti otpočeo je tako što je jedan kolega, bivši novinar a sad pripravnik za informacije u oblasnoj upravi, želeo da zadivi svoju novu devojkicu i nepromišljeno iznajmio jedrilicu marke „skampi“ za višednevno, neplanirano ali romantično, jedrenje Stokholmskim arhipelagom. Devojka, koja se iz Halstahamara nedavno preselila na studije u Stockholm, pružala je izvestan otpor, ali dala se nagovoriti pod uslovom da s njima pođu i njena sestra i sestrin momak. Niko iz ovog trija iz Halstahamara

nikad pre nije boravio u jedrilici. Samo, problem je bio taj što je i pripravnik za informacije imao više entuzijazma negoli iskustva kao jedriličar. Tri dana pre polaska očajnički je pozvao Mikaela i ubedio ga da s njima pođe kao peti član posade, vičan navigaciji.

Isprva je Mikael predlogu pristupio hladne glave, ali posustao je pred obećanjem o nekoliko dana opuštanja u Stokholmskom arhipelagu uz, kako se to već kaže, dobru hranu i u dobrom društvu. Od ovih obećanja nije pak bilo ništa, i jedrenje se pretvorilo u daleko goru katastrofu nego što je mogao i zamisliti. Lepom i jedva imalo vijugavom rutom od poluostrva Bulande, a onda kanalom Furusundsleden, jedrili su brzinom od tek nekih pet metara u sekundi, pa ipak je nova devojka pripravnika za informacije odmah zaradila morsku bolest. Njena sestra počela je da se svađa sa svojim momkom, a niko od njih nije pokazivao zanimanje da nauči i najmanju sitnicu u vezi s jedrenjem. Ubrzo je bilo jasno da se od Mikaela očekuje da upravlja brodom, dok su ostali davali dobronamerne, ali uglavnom nesuvisle savete. Posle prvog noćenja u jednom zalivu u nacionalnom parku Engse bio je spreman da pristane u Furusundu i da se autobusom vrati kući. Na brodu ga je zadržalo samo očajničko kukanje pripravnika za informacije.

Narednog dana oko podneva, dovoljno rano da se još može naći nekoliko slobodnih mesta, usidrili su se uz mol na ostrvu Arholma. Navalili su na hranu, i tek što su završili s ručkom, Mikael primeti kako jedan žuti brod „M-30“, sav od plastike, klizi u luku samo uz pomoć glavnog jedra. Brod je lagano uplovljavao, dok je čovek na palubi tragao za mestom kod mola. Mikael se osvrnuo i konstatovao da je prostor između njihovog „skampija“ i desne strane jedne jedrilice verovatno jedino prazno mesto, dovoljno tek za uzani „M-30“. Ustao je s krme i pokazao rukom. Čovek koji je bio na „M-30“ podigao je ruku u znak zahvalnosti i zaokrenuo ka molu. Usamljeni moreplovac koji nema nameru da se zamara uključujući motor, primetio je Mikael. Čuo je zveket lanca sidra, a nekoliko sekundi potom spustilo se i glavno jedro, dok se čovek užurbano trudio da kormilo drži pravo i da, istovremeno, s pramca broda baci užu.

Mikael se popeo na ogradu broda i ispružio ruku kako bi stavio do znanja da može da prihvati užu. Novopridošli je još jednom ispravio smer

plovidbe i savršeno ukliznuo kraj zadnje strane „skampija“, skoro bez ikakve brzine. Tek kad je Mikaelu dobacio uže, prepoznali su se i prasnuli u razdragani smeh.

„Zdravo, Robane“, rekao je Mikael. „Zašto ne koristiš motor? Tako nećeš oguliti boju sa svih brodova u luci.“

„Zdravo, Mike. I mislio sam da si mi nešto poznat. Motor bih rado koristio kad bih samo uspeo da ga pokrenem. Prokletinja je pre dva dana izdahnula među ostrvima Redlege.“

Rukovali su se preko ograde.

Čitavu večnost ranije, tokom sedamdesetih, u gimnaziji na Kungsholmenu Mikael Blumkvist i Robert Lindberj bili su prijatelji, štaviše veoma dobri prijatelji. I kako to već biva sa školskim drugovima, prijateljstvo se prekinulo nakon mature. Putevi su im se razišli, i za poslednjih dvadeset godina jedva da su se sreli pet-šest puta. Do ovog neočekivanog susreta kraj mola na Arholmi nisu se videli najmanje sedam ili osam godina. Sad su se znatizeljno zagledali. Robert, preplanuo i tršave kose, imao je bradu od dve nedelje.

Mikael se odjednom vidno oraspoložio. Kad su pripravnici za informacije i njegova tupava družina otišli na ivanjdansku igranku kod radnje s mešovitom robom na drugom kraju ostrva, ostao je da u „M-30“ razgovara sa školskim drugom o kojčemu, uz haringu i prepečenicu.

U neko doba večeri, nakon što su odustali od borbe protiv čuvenih arholmskih komaraca i sišli u kabinu, i nakon znatnog broja popijenih čašica, prijateljski su opleli po moralu i etici u svetu poslovanja. Obojica su izabrali karijere koje su u nekom smislu bile usmerene na državne finansije. Robert Lindberj je iz gimnazije produžio na ekonomski fakultet, a odatle u svet bankarstva. Mikael Blumkvist se obreo na studijama žurnalistike i veliki deo svoje karijere posvetio otkrivanju sumnjivih poslova upravo u svetu bankarstva i poslovanja. Povelili su razgovor o moralnoj ispravnosti pojedinih 'padobranskih ugovora'¹ iniciranih tokom devedesetih. Nakon što je hrabro branio neke od najzapaženijih pregovarača-padobranaca,

¹ Zlatni padobran je ugovor između kompanije i zaposlenog (obično na visokoj funkciji) koji garantuje zaposlenom da će primiti značajnu nadoknadu ako radni ugovor bude prekinut. (Prim. prev.)

Lindberj je spustio čašicu i nevoljno konstatovao da se, uprkos svemu, tu i tamo u svetu biznisa krio još pokoji korumpirani nitkov. Iznenada je, sasvim ozbiljan, pogledao Mikaela.

„A zbog čega ti, koji si u istraživačkom novinarstvu i pišeš o ekonomskim prestupima, ne pišeš ništa o Hansu-Eriku Veneštremu?“

„Nisam znao da o njemu ima nešto da se piše?“

„Kopaj. Kopaj, do đavola. Koliko znaš o projektu SIP?“

„Pa, bio je to, tokom devedesetih, neki program pomoći s ciljem da se industrije istočnih zemalja postave na noge. Ugašen je pre nekoliko godina. O tome nisam ništa pisao.“

„SIP je bila skraćenica za Savet za industrijsku podršku, projekat koji je podržavala Vlada, a vodili predstavnici desetine velikih švedskih preduzeća. SIP je dobio podršku države za niz projekata osmišljenih u dogovoru s vladama Poljske i baltičkih zemalja. I Savez sindikata bio je delom uključen, kao garant da će čak i radnički pokret na Istoku biti osnažen po ugledu na švedski model. Formalno gledano, to je bio projekat podrške zasnovan na principu pomoći za samopomoć, koji bi režimima na Istoku pružio mogućnost da saniraju svoju ekonomiju. U praksi se, međutim, radilo o tome da su švedska preduzeća dobila državne subvencije kako bi postala vlasnici dela kapitala preduzeća iz istočnih zemalja. Onaj prokleti hrišćanski ministar bio je vatreni zagovornik SIP-a. Trebalo je osnovati preduzeće za proizvodnju papira u Krakovu, opremiti metalnu industriju u Rigi, fabriku cementa u Talinu i tako dalje. Novac je delila uprava SIP-a, u celini sastavljena od teškaša iz bankarskog i industrijskog sveta.“

„Znači, novac od poreza?“

„Otprilike 50 posto poticalo je iz državne kase, ostatak su dale banke i industrija. Međutim, teško da se radilo o neprofitnoj delatnosti. Banke i preduzeća su računale na to da zarade debele pare. Inače bi ih baš bolelo dupe.“

„O koliko novca se radilo?“

„Čekaj, slušaj ovo. U suštini, SIP se ticao velikih švedskih preduzeća koja su želela da se ubace na istočno tržište. U pitanju su bili giganti tipa 'ABB', 'Skanska' i slični. Ne neka špekulantska preduzeća, drugim rečima.“

„Hoćeš da kažeš da se 'Skanska' ne bavi špekulacijama? Zar nije beše njihov generalni direktor dobio otkaz pošto je dozvolio da nekoliko nje-

govih momaka proćerda pola milijarde na brzim špekulacijama? A šta je s njihovim sumanutim aferama s nekretninama u Londonu i Oslu?“

„Naravno, idiota ima u svakom preduzeću na svetu, ali znaš na šta mislim. To su firme koje u svakom slučaju nešto proizvode – kičma švedske industrije i tako to.“

„I gde se Veneštrem tu uklapa?“

„Veneštrem je džoker u celoj priči. To je, dakle, dečko koji se pojavljuje niotkuda, neko bez prošlosti u teškoj industriji i neko ko zapravo nema tu šta da traži. On je, međutim, zaradio ogromno bogatstvo na berzi i investirao u stabilna preduzeća. Veneštrem je, da tako kažem, ušao na mala vrata.“

Mikael usu „rejmešholmsku rakiju“ u čašu i zavalio se u sedište u kabini prisećajući se onoga što je znao o Veneštremu – što zapravo i nije bilo bogzna šta. Veneštrem je rođen negde u Norlandu, i tu je sedamdesetih godina osnovao investitorsko preduzeće. Zaradio je nešto novca i preselio se u Stockholm, gde je tokom bezbrižnih osamdesetih ostvario munjevitu karijeru. Osnovao je „Veneštremovu grupu“, koja je, kad su otvorili kancelarije u Londonu i Njujorku, preimenovana u „Wennerstroem Group“, i firma je počela da se pominje u istim člancima s „Beijerom“. Bavio se akcijama, opcijama i poslovima koji su donosili brzu zaradu, i u žutoj štampi isplivao kao jedan od naših brojnih novih milijardera sa stanom u potkrovlju na Bulevaru Strandvegen, veličanstvenim letnjikovcem u Vermdeovskom arhipelagu i jahtom od 23 metra koju je otkupio od bivše teniske zvezde zapale u dugove. Nema sumnje da je bio mešetar, ali čitave osamdesete bile su decenija mešetara i trgovaca nekretninama, i Veneštrem se ni po čemu nije isticao u odnosu na njih. Pre će biti da je bilo obrnuto – on je ostao relativno nepoznato lice među 'velikim momcima'. Nije se razbacivao poput Stenbeka, niti se go slikao za novine kao Barnevik. Držao se podalje od nekretnina i umesto toga ulagao ogromne svote u bivši Istočni blok. Kad se balon izduvao devedesetih, a direktori jedan za drugim bili primorani da potegnu svoje 'padobranske ugovore', Veneštrem je prošao iznenađujuće dobro. Ni traga od bilo kakvog skandala. *A Swedish success story*, rezimirao je sam *Fajnenšel tajms*.

„Stiže 1992. godina. Veneštrem iznenada kontaktira sa SIP-om i obaveštava ga da hoće novac. Predstavlja plan, po svemu sudeći uz podršku

lokalnih interesenata u Poljskoj, koji se ticao pokretanja industrije za proizvodnju ambalaže za prehrambenu industriju.“

„Industrija konzervi, dakle.“

„Ne baš, ali nešto u tom stilu. Nemam pojma koga je Veneštreu znao u SIP-u, ali bez problema mu je pošlo za rukom da išeta sa 60 miliona kruna.“

„Počinje da biva zanimljivo. Da pogađam – to je poslednji put da je neko video pare.“

„Grešiš“, odvrati Robert Lindberj i značajno se osmehnu okrepljujući se s nekoliko kapljica rakije. „Ono što je usledilo klasična je ekonomska priča. Veneštreu zaista jeste pokrenuo industriju ambalaže u Poljskoj, u Lođu preciznije. Firma se zvala 'Minos'. SIP je dobio nekoliko entuzijastičnih izveštaja tokom 1993, a potom je nastupila tišina. A onda 1994. godine 'Minos' iznenada doživljava krah.“

Robert Lindberj spusti praznu čašicu s treskom, naglašavajući kako je preduzeće propalo.

„Problem sa SIP-om bio je taj što u izveštavanju o projektima zapravo nije postojala nikakva rutina. Sećаш se kakva su vremena bila. S padom Berlinskog zida sve je preplavio optimizam. Demokratija će biti uspostavljena, pretnja nuklearnim ratom je otklonjena, a boljševici će preko noći postati istinski kapitalisti. Vlada je htela da učvrsti demokratiju na Istoku. Listom svaki kapitalista hteo je da bude uključen u izgradnju nove Evrope.“

„Nisam znao da su kapitalisti bili toliko voljni da se posvete humanitarnom radu.“

„To ti je bio najveći san svakog kapitaliste, veruj mi. Rusija i zemlje istočne Evrope su, posle Kine, možda najveće preostalo svetsko tržište. Industrija nije imala nikakav problem s tim da pomogne Vladi, naročito kad se u vidu ima to da su preduzeća u izdacima morala da učestvuju tek jednim malim delom. SIP je progutao ukupno oko 30 milijardi kruna iz poreske kase. Novac je trebalo da se vrati u vidu planiranih prihoda. SIP je formalno nastao na inicijativu Vlade, ali uticaj industrije bio je toliki da je uprava SIP-a praktično radila samostalno.“

„Shvatam. Da l' se i tu krije neka priča?“

„Samo strpljivo. Kad je projekat pokrenut, s finansiranjem nije bilo nikakvih problema. Švedsku još nije bio pogodio talas iznenadnog rasta kamatnih stopa. Vlada je bila srećna što ima SIP kao dokaz o tome koliko Švedska ulaže u demokratiju na Istoku.“

„To se znači dešavalo dok je građanska vlada bila na vlasti.“

„Ne mešaj politiku u to. Ovde se radi o parama, i nema apsolutno nikakve veze da li socijalisti ili umerenjaci postavljaju ministre. Dakle, krenulo se punom parom napred, a onda su iskrslili problemi s valutom, i nekoliko sumanutih novodemokrata – sećаш li se Nove demokratije? – počelo je da žvace o tome kako nedostaje uvid u poslove SIP-a. Jedan od njihovih šeprtlji pomešao je SIP i organizaciju SIDA misleći da je u pitanju neki tamo *do-gooder* projekat podrške poput onog u Tanzaniji. U proleće 1994. godine pokrenuta je istraga koja je trebalo da ispita delatnost SIP-a. Dotad je već bilo primedaba na nekoliko projekata, ali među prvim koji su revidirani bio je 'Minos'.“

„I Veneštrem nije mogao da objasni na šta je novac otišao.“

„Naprotiv. Veneštrem je podneo potpuno savršen izveštaj, u kom je stajalo da je oko 54 miliona kruna uloženo u 'Minos', ali da se pokazalo da u zaostaloj Poljskoj postoje preveliki strukturalni problemi da bi jedna moderna industrija ambalaže mogla da funkcioniše, i da je njihovu industriju ambalaže praktično istisnuo jedan sličan nemački projekat. Nemci su se upinjali da pokupuju ceo Istočni blok.“

„Ti reče da je dobio 60 miliona kruna.“

„Upravo tako. Novac iz SIP-a funkcionisao je kao beskamatna pozajmica. Zamisao je, naravno, bila da preduzeća vrate deo novca tokom određenog broja godina. 'Minos', je, međutim, bankrotirao, projekat je propao, a za to nije mogao da se okrivi Veneštrem. Onda su uletele državne garancije, i Veneštremov gubitak je pokriven. On jednostavno nije morao da vrati novac izgubljen 'Minosovim' bankrotom, a uspeo je da dokaže da je i sam izgubio isto toliko sopstvenog novca.“

„Čekaj da vidim da li sam te dobro razumeo. Vlada je na raspolaganje stavila poreske milijarde i angažovala diplomate da 'otvaraju vrata'. Industrija je dobila novac i upotrebila ga za investiranje u zajedničke

poduhvate, koji su im potom donosili rekordne profite. Drugim rečima – kao što obično i biva. Jedni profitiraju, a drugi plaćaju račune, a mi znamo ko igra koju ulogu.“

„Ti si cinik. Planirano je da se pozajmice vrate državi.“

„Rekao si da su bile beskamratne. To, dakle, znači da poreski obveznici nisu imali nikakve koristi od toga što su dali kintu. Veneštrem je dobio 60 miliona, 54 je investirao. Šta se desilo s preostalih šest?“

„U trenutku kad je postalo jasno da će se SIP-ovi projekti pročešljavati, Veneštrem je SIP-u dostavio ček na šest miliona na ime povraćaja razlike. I time je s pravne tačke gledišta na celu priču stavljena tačka.“

Robert Lindberj začuta i značajno se zagleda u Mikaela.

„Zvuči kao da je Veneštrem protraćio nešto novca od SIP-a, ali u poređenju s pola milijarde nestale iz 'Skanske', ili s pričom o 'padobranu' direktora firme „ABB“ u visini od skoro jedne milijarde – to je zaista šokiralo ljude – ovo mi i ne deluje kao nešto vredno posebnog pomena“, reče Mikael. „Današnji čitaoci su siti priča o nekompetentnim špekulantima, pa makar se radilo i o poreskom novcu. Ima li tu još materijala?“

„Priča postaje sve bolja.“

„A otkud tebi sve to o Veneštremovim poslovima u Poljskoj?“

„Devedesetih sam radio za 'Handelzbanken'. Pogodi ko je vršio istragu u ime predstavnika banke u SIP-u.“

„Aha. Pričaj dalje.“

„Dakle... da rezimiram. SIP je dobio objašnjenje od Veneštrema. Sve je dokumentovano. Ostatak novca vraćen. Upravo to što je šest miliona vraćeno bilo je promućurno. Ako ti neko stoji na pragu i pruža ti džak pun para, onda misliš da nema šanse da taj nije neka poštenjačina.“

„Pređi na stvar.“

„Ali, dragi moj Blumkviste, stvar i jeste u tome. SIP je bio zadovoljan Veneštremovim izveštajem. Investicija jeste otišla do đavola, ali nije bilo nijedne zamerke na to kako je vođena. Pregledali smo fakture i transfere i sve papire. Za sve je postojao uredan izveštaj. Ja sam poverovao u priču. Moj šef je poverovao. SIP je poverovao, i Vlada nije imala šta na to dodati.“

„Gde je kvaka?“

„E, ovde priča postaje osetljiva“, reče Lindberj i iznenada kao da se potpuno otrezni. „S obzirom na to da si novinar, ovo ti je *off the record*.“

„Ma daj. Ne možeš mi ispričati svašta, a onda mi kazati da to ne smem preneti dalje.“

„Naravno da mogu. Ono što sam ti dosad ispričao potpuno su javne informacije. Možeš i sam da pogledaš izveštaj ako hoćeš. O ostatku priče – o onome što ti nisam ispričao – možeš slobodno da pišeš, ali mene možeš da navedeš samo kao anonimni izvor.“

„Aha, ali, u skladu s opšteprihvaćenom terminologijom, *off the record* znači da mi nešto jeste povereno, ali da o tome ne smem da pišem.“

„Zabole me za terminologiju. Piši šta god hoćeš, ali ja sam ti anonimni izvor. Jesmo li se dogovorili?“

„Naravno“, odgovori Mikael.

S tačke gledišta budućih događaja, njegov odgovor je, naravno, bio greška.

„E pa, dobro. Priča s 'Minosom' odigrala se, dakle, pre deset godina, baš nakon što je Zid pao, a boljševici počeli da postaju ugledni kapitalisti. Ja sam bio jedan od onih koji su ispitivali Veneštremu, i sve vreme sam imao utisak da u priči ima nečeg mutnog.“

„Zašto nisi rekao nešto dok je istraga bila u toku?“

„Razgovarao sam o tome sa svojim šefom. Problem je, međutim, bio u tome što nije bilo ničega za šta bih se uhvatio. Svi papiri su bili u redu. Nije mi bilo druge do da se samo potpišem na izveštaj. Ali svaki put kad bih nakon toga u štampi naleteo na Veneštremovo ime, pomislio bih na 'Minos'.“

„Razumem.“

„Stvar je u tome što je nekoliko godina kasnije, sredinom devedesetih, moja banka malo poslovala s Veneštremom. U stvari, u pitanju je bio poprilično veliki posao, koji nije baš najbolje prošao.“

„Zavrnuo vas je za pare?“

„Ne, ništa tako sirovo. Obe strane su profitirale od poslova. U pitanju je više bilo to što... ne znam kako tačno da to objasnim. Sad već ulazim u priču o svom poslodavcu, a to ne želim. Ali ono što mi je ostalo, kako se to kaže, kao trajan i ukupan utisak nije bilo pozitivno. Veneštrem se u medi-

jima predstavlja kao neviđeni ekonomski autoritet. Upravo od toga on i živi – na tome se bazira njegov kredibilitet.“

„Shvatam.“

„Moj utisak je bio da je tip najobičniji prevarant. On uopšte nije pokazao nekog naročitog dara za ekonomiju; naprotiv – doživeo sam ga kao neverovatno plitkog u vezi s nekim problemima. Za savetnike je imao nekoliko stvarno bistrih *young warriors*, ali on lično mi se ni najmanje nije dopao.“

„Okej.“

„Pre nekoliko godina sam se našao u Poljskoj zbog nekog sasvim drugog posla. Moja grupa je bila na večeri s nekoliko investitora iz Lođa, a meni je zapalo mesto za istim stolom s gradonačelnikom. Razgovarali smo o tome kako je teško postaviti poljsku ekonomiju na noge i tako to, i ja sam sasvim slučajno pomenuo projekat 'Minos'. Gradonačelnik je na trenutak izgledao potpuno zbunjeno – kao da nikad nije ni čuo za 'Minos' – a onda se prisetio da je u pitanju bio neki bedan poslić od kog na kraju nije bilo ništa. Otpisao je priču kroz smeh i rekao – navodim njegove reči doslovce – da nam, ako je to sve što švedski investitori mogu da postignu, zemlja srlja u skorbu propast. Da l' me pratiš?“

„Izjava nagoveštava da je gradonačelnik Lođa nadaren neki lik, ali nastavi.“

„Ta rečenica nije prestajala da mi se mota po glavi. Sledećeg jutra sam imao sastanak, ali ostatak dana bio mi je slobodan. Iz čistog inata sam otišao u seoce nadomak Lođa, i video sam zatvorenu 'Minosovu' fabriku, sa stajom preuređenom u kafanu i poljskim WC-om u dvorištu. Velika 'Minosova' fabrika bila je staro skladište od talasastog lima koje je Crvena armija podigla pedesetih – ruina koja samo što se nije srušila. Na parceli sam naleteo na čuvara, koji je znao nešto nemačkog, i saznao da je jedan od njegovih rođaka radio u 'Minosu'. Rođak je živeo u blizini pa smo otišli do njega; čuvar nam je bio prevodilac. Da l' te zanima da čuješ šta je rekao?“

„Jedva čekam.“

„'Minos' je počeo s radom u jesen 1992. godine. Zaposlenih je bilo uvrh glave petnaest, mahom su u pitanju bile starije žene. Mesečna plata bila je oko 150 kruna. Isprva nisu imali nikakve mašine, pa su radnici samo

raščičavali skladište. Početkom oktobra stigle su tri mašine za karton kupljene u Portugaliji. Bile su izrabljene i potpuno zastarele. Ni kao staro gvožđe ne bi vredele više od nekoliko hiljada kruna. Radile su, doduše, ali su se sve vreme i kvarile. Rezervnih delova, naravno, nije bilo, pa je u 'Minosu' stalno dolazilo do zastoja u proizvodnji. Najčešće je neko od zaposlenih priskakao s nekom provizornom opravkom.“

„Ovo počinje da liči na pravu priču“, primeti Mikael. „Šta je 'Minos' zapravo proizvodio?“

„Tokom 1992. i prve polovine 1993. godine pravili su sasvim običnu papirnu ambalažu za sredstva za pranje sudova, za jaja i tako to. Potom su proizvodili papirne kese. Fabrici su, međutim, stalno nedostajale sirovine, i nikad nije bilo ni govora o nekoj obimnijoj proizvodnji.“

„I ne zvuči kao neka ogromna investicija.“

„Izračunao sam. Ukupni troškovi iznajmljivanja prostora na dve godine bili su 15 000 kruna. Na plate je otišlo maksimalno 150 000 – i to sam računao velikodušno. Nabavka mašina i vozila – jednog kombija koji je dostavljao kartone za jaja – pretpostavljam 250 000. Dodaj na to troškove za dozvolu, poneko putovanje tamo-vamo – po svemu sudeći, selo je posetila samo jedna osoba iz Švedske, nekoliko puta – pa, recimo da je cela operacija koštala nešto manje od jednog miliona. Jednog dana u leto 1993. godine poslovođa dolazi s obaveštenjem da se fabrika zatvara, i ubrzo potom pojavljuje se nekakav mađarski kamion i odvozi mašine. I zbogom, 'Minose'.“

Tokom suđenja Mikael se često prisećao tog dana uoči Ivanjdana. Najveći deo večeri protekao je u šaljivom tonu i prijateljskoj raspravi, baš kao tokom školskih dana. Kao tinejdžeri, njih dvojica su zajedno prolazili kroz nedaće tog uzrasta. Kao odrasli, bili su zapravo stranci, u biti veoma različite osobe. Tokom večeri Mikael je razmišljao o tome kako zapravo ne može da se seti zbog čega su se u gimnazijskim danima njih dvojica toliko združili. Roberta je pamtio kao tihog i povučenog dečka, neverovatno stidljivog pred devojkama. Kao odrastao čovek, Robert je bio uspešan... pa, recimo, karijerista u bankarskom svetu. Mikael je bio potpuno siguran u to da su pojedini stavovi njegovog druga bili potpuno suprotni većini njegovih.

Mikael se retko opijao, ali taj slučajni susret pretvorio je jedno promašeno jedrenje u prijatno večer, tokom kog se nivo rakije u flaši lagano primicao dnu. Upravo zato što se razgovor odvijao u opuštenom tonu, on isprva nije ozbiljno shvatao Robertovu priču o Veneštremu, ali postepeno se njegov novinarski instinkt budio. Iznenada je počeo da obraća pažnju na Robertovu priču i krenuo da iznosi logičke primedbe.

„Stani malo”, zatraži Mikael. „Veneštre je ime među berzanskim razgovorima. Ako nisam nešto pogrešno shvatio, on bi trebalo da je milijarder...”

„Po procenama, preduzeće 'Wennerstroem Group' je teško nekih dvesta milijardi. Ono što hoćeš da me pitaš jeste to zašto bi se jedan milijarder uopšte upuštao u proneveru nekog tamo džeparca od tričavih pedeset miliona.”

„Hm, pre zašto bi tako očiglednom proneverom sve stavio na kocku.”

„Ne znam da li bi moglo da se kaže da je pronevera baš tako očigledna; čitava uprava SIP-a, bankari, Vlada, skupštinski revizori – svi su usvojili Veneštreov izveštaj.”

„U svakom slučaju, radi se o zanemarljivoj sumi.”

„Bez sumnje. Ali, razmisli – 'Wennerstroem Group' je investitorsko preduzeće koje barata svime na čemu može brzo i dobro da se zaradi – hartijama od vrednosti, opcijama, valutama... *you name it*. Veneštre je stupio u kontakt sa SIP-om 1992. godine, baš kad je tržište počelo da se ljulja. Sećaš se jeseni 1992?”

„Još pitaš. Bio sam u stambenom kreditu s promenljivom kamatom onda kad je kamata centralne banke skočila za petsto procenata u oktobru. Plaćao sam kamatu od devetnaest posto čitave godine.”

„Ah, to su bila vremena”, osmehnu se Robert. „I sâm sam bio debelo zaglibio te godine. I Hans-Erik Veneštre – baš kao i svi drugi akteri na tržištu – suočili su se s istim problemom. Firma je posedovala milijarde u raznoraznim papirima, ali iznenađujuće malo gotovine. Odjednom nisu više mogli da pozajmljuju nove vrtoglave sume. Ono što je uobičajeno u takvoj situaciji jeste da se utopi nekoliko nekretnina, te da se nakon gubitka ližu rane – ali 1992. godine odjednom niko živ nije hteo da kupuje nekretnine.”

„Problem s gotovim novcem.”

„Tačno tako. A Veneštrem nije bio jedini s takvim problemima. Listom svi biznismeni...”

„Nemoj da ih zoveš *biznismeni*. Zovi ih kako hoćeš, ali time što ih zoveš biznismeni vređaš jednu ozbiljnu kategoriju zanimanja.”

„... berzanski špekulanti, onda, imali su problem s gotovim novcem... Pazi sad: Veneštrem je dobio 60 miliona kruna. Šest miliona je vratio, ali tek posle tri godine. Troškovi za 'Minos' nisu mogli da budu veći od nekoliko miliona. Samo kamata na 60 miliona na tri godine je pozamašna. U zavisnosti od toga kako je investirao, moguće je da je udvostručio ili udesetostručio SIP-ove pare. Tu onda više ne pričamo o nekakvom pišljivom džeparcu. Ajd' živeli.”

„Najveći švedski fenomen od vremena grupe ABBA.” – *People*

„Zamislite filmove Ingmara Bergmana ukrštene sa romanom Tomasa Harisa *Kad jaganjci utihnu*”. – *USA Today*

**Najčitaniji roman svih vremena u Švedskoj, Danskoj i Norveškoj!
Najčitaniji roman u Francuskoj u 2008.**

Veliki hit u Italiji, Španiji, Nemačkoj i većini evropskih zemalja.

Kao i svake godine, i ovog prvog novembra bivšem industrijskom magnatu **Henriku Vangeru** za rođendan je stigao neobičan poklon – još jedan podsetnik na tajanstveni događaj iz prošlosti koji predstavlja neizdrživo breme za starca. On zato želi pokušati još jednom, pre smrti, da razreši misteriju koja ga muči decenijama...

Mikael Blumkvist je jedan od vodećih švedskih ekonomskih novinara i suvlasnik lista *Milenijum*. Poznat je kao beskompromisan borac za rasvetljavanje ekonomskih malverzacija, ima besprekornu karijeru i izuzetnu reputaciju. Kada bude osuđen za klevetu poznatog biznismena, naći će se na životnoj i poslovnoj prekretnici. Upravo tada dobija neočekivanu ponudu od Henrika Vangera... On se nada da će mu prihvatanje te ponude pomoći u spasavanju *Milenijuma*, ali i sopstvenog kredibiliteta.

Bleda i anoreksičnog izgleda, istetovirana, ošišana skoro do glave, s probušenim nosom i obrvom – **Lizbet Salander** je najbolji istražitelj u prestižnoj stokholmskoj firmi za obezbeđenje. Putevi poznatog novinara i ove misteriozne devojke se ukrštaju, i oni će se suočiti ne samo sa misterijom iz prošlosti već i sa anomalijama savremenog društvenog poretka, koji dovodi do izražaja najgore ljudske osobine.

Muškarci koji mrze žene je prva knjiga trilogije *Milenijum*.

Stig Lašon (**Stieg Larsson**, 1954–2004), švedski novinar i urednik, poznat je po neumornom istraživanju i kritici negativnih pojava u švedskom društvu. Početkom ove decenije, započeo je rad na serijalu *Milenijum*. Neposredno pred objavljivanje *Muškaraca koji mrze žene*, umro je usled teškog srčanog udara, ne dočekavši planetarni uspeh svojih romana.

Trilogija *Milenijum* učinila ga je najčitanim evropskim piscem u 2008!

Čarobna knjiga

www.carobnaknjiga.com

ISBN 978-86-7702-072-9

9 788677 020729